

محقق: محسن ذوالفقاری

مجموعه خاطرات و اقدامات شهید آیت الله دکتر بهشتی
از مسجد امام علی علیه السلام (مرکز اسلامی هامبورگ)

فهرست

۹	پیشگفتار
فصل نخست	
۲۱	مقدمات و انگیزه‌ها
۲۳	چرایی و چگونگی قبول مسئولیت‌م در مسجد امام علی <small>علیه السلام</small>
۲۳	چرا و طی چه روندی مسجد به من پیشنهاد شد؟
۲۷	دلایل و انگیزه‌های رفتنم
۳۱	خلاصه‌ای از سفرم (از تهران به هامبورگ)
فصل دوم	
۳۳	اقدامات و خاطره‌ها
۳۵	اقدامات و خاطره‌هایم در مسجد امام علی <small>علیه السلام</small>
۳۵	ورود بدون استقبال می‌خواستم
۳۶	کارهایم در چهار هفته اول
۳۷	تحقیقاتم در خصوص مراکز اسلامی هامبورگ
۳۷	(۱) گروه هیئت ساختمانی مسجد ایرانیان در هامبورگ
۳۸	(۲) جمعیت اسلامی ایرانیان در هامبورگ
۳۸	(۳) جمعیت اسلامی هامبورگ بدون کلمه ایرانیان
۳۹	(۴) باشگاه مسلمانان آلمانی

- ۳۹ ۵) خانه اسلام
- ۴۰ ۶) مسجد و مؤسسه اسلامی گروه احمدی‌ها و قادیانی‌ها در هامبورگ
- ۴۱ نقطه شروع نوآورانه مان
- ۴۲ اهداف، رسالت‌ها و رویکردهایی که طراحی کردیم
- ۴۲ ۱) اساس نامه
- ۴۵ ۲) بیانیه هویت
- ۴۶ ادخوها بسلام آمنین
- ۴۶ ۱) معنویت و ایمان مذهبی
- ۴۷ ۲) عقلانیت و اعتدال
- ۴۷ ۳) عدالت و برابری
- ۴۸ ۴) آزادی و امنیت
- ۴۸ ۵) کرامت انسانی
- ۴۹ ۳) دیدگاه‌ها و رویکردها
- ۵۳ شرحی گذرا از فعالیت‌ها، خاطرات و اقداماتمان
- ۵۳ ۱) تکمیل ساختمان مسجد، به معنی از نق نق‌ها
- ۵۸ ۲) تغییر عنوان مسجد
- ۵۹ ۳) تمرکز تمام فعالیت‌ها در مسجد
- ۶۰ ۴) رسالت اصلی: روابط نزدیک با جوانان و دانشجویان مسلمان
- ۸۶ ۵) تأسیس اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا
- ۱۲۲ ۶) برگزاری جلسات هفتگی، ماهانه و موسمی
- ۱۳۲ ۷) خدمات تعاونی در حدود امکانات
- ۱۳۸ ۸) استفاده حداکثری از علاقه اروپایی‌ها برای شناساندن اسلام
- ۱۵۶ ۹) تهیه نشریاتی اسلامی به زبان‌های گوناگون
- ۱۵۹ ۱۰) بررسی و رصد مطبوعات و مجلات اروپایی
- ۱۸۰ ۱۱) برقراری ارتباط میان آلمانی‌های مسلمان
- ۱۸۳ به این فعالیت‌ها و موفقیت‌ها مباحثات نمی‌کنم
- ۱۸۴ آخرین دیدارم: فکر کنید بهشتی مرده است!
- ۱۸۵ شرایط امام مسجد را ایست کردم
- ۱۸۷ جایگزین خودم: آقای شبستری

۱۸۸ بستن قرارداد با آقای شبستری

فصل سوم

۱۹۳ پرسش‌ها و پاسخ‌ها

۱۹۵ بازگشتم به ایران و بازجویی‌های ساواک و سؤالات مردم در خصوص مسجد امام علی علیه السلام

۱۹۷ سؤالات مردم و جواب‌هایم

۲۰۷ سؤالات خبرنگاران و جواب‌هایم

۲۰۸ بازجویی‌های ساواک و پاسخ‌هایم

۲۲۳ کتاب‌نامه

www.ketab.ir

پیشگفتار

هر کسی که من محسن و الفقاری را از نزدیک بشناسند می‌داند که چقدر دغدغه مسجد را دارم. بنابراین وقتی با هر یک از بزرگان و روحانیان می‌شوم و درمی‌یابم که پیوسته و اشاره‌ای به مسجد دارد ذوق زده و سرخوش می‌شوم. اوایل که با آثار و اندیشه‌ها و شخصیت شهید بهشتی آشنا شدم و فهمیدم که ایشان پنج سال و دو ماه در مسجد امام علی هامبورگ در کسوت امام جماعت قرار داشته‌اند در پوست خود نمی‌گنجیدم. از همان ابتدا، همه بیانات و نامه‌ها و پیام‌های مرتبط با فعالیت‌های پنج‌ساله ایشان را گردآوری کردم. فقط برای خودم جمع و آرشیو می‌کردم. سرخوش و سرخود! بدون هیچ مشورت و فکری! البته در ذهنم قلق‌هایی می‌خورد تا بنشینم و کاری درست و حسابی روی آن‌ها انجام دهم، ولی از یک طرف مشغول پروژه تشکیلات بهشتی بودم و نمی‌خواستم ذهنم درگیری دیگری داشته باشد و از طرف دیگر حیفم می‌آمد که به این زودی دست به کار شوم. دوست داشتم خیلی محتوای بیشتری به دستم برسد.

خوشبختانه کتاب تشکیلات بهشتی که روانه بازار گردید شاهد استقبال خوبی از مخاطبان شد. حال فراغت بالی پیدا کرده‌ام تا با ضمیری آرام و خیالی آسوده، «یا علی» بگویم و به سمت مسجد امام علی آیت‌الله بهشتی بروم. کار را که آغاز کردم،

به برکت کتاب تشکیلات بهشتی، قدرت ارتباطاتم با مجموعه‌های بیرونی مخصوصاً بنیاد نشر آثار و اندیشه‌های شهید بهشتی بیشتر شد. از این رو به منابع و اسناد بیشتری نیز دسترسی پیدا کردم. همچنین مجموعه آثار شهید بهشتی هم در حال تکمیل بود و این یعنی نور علی نور. همان طور که می‌خواستیم، کار پیش می‌رفت و پیشرفت می‌کرد.

البته این نکته را هم باید به همه سردمداران تشکل‌ها و مجموعه‌ها و دوست‌داران کتاب تشکیلات بهشتی بگویم که مسجد آبی نمونه عملی و عینی تشکیلات داری شهید آیت الله دکتر بهشتی است که از این جهت، بسیار بسیار درخور توجه و اهمیت است. به عبارت دیگر می‌توان گفت که مسجد آبی کتاب تکمیلی تشکیلات بهشتی است و برعکس.

در ضمن این اثر نیز همچون کتاب تشکیلات بهشتی سعی شده تا با تدوینی مناسب و درخور شأن شخصیت شهید بهشتی، تمام و کمال از کلام و بیان و قلم ایشان استفاده شود و هم نگارنده و دیگران به هیچ وجه وارد مباحث و خاطره‌های ناب شهید نشده‌است. بنابراین این اثر را هم با خیال راحت بخوانید و بهره کافی ببرید.

مسجد آبی در سه فصل «مقدمات و انگیزه‌ها»، «اقدامات و خاطره‌ها» و «پرسش‌ها و پاسخ‌ها» تدوین شده‌است. در فصل نخست، شهید بهشتی از چرایی و چگونگی قبول مسئولیتشان و مختصری نیز از سفر خود به هامبورگ می‌گویند. فصل آخر مربوط به زمانی است که به ایران بازمی‌گردند و با پرسش‌های مردم و خبرنگاران و بازجویی‌های ساواک درباره سفرشان به آلمان و قبول بار سنگین امامت مسجد مواجه می‌شوند. فصل میانه، که اصلی‌ترین فصل کتاب است، اقدامات و خاطره‌های ایشان را شامل می‌شود که در مدت پنج سال و دو ماه، در آنجا مشغولیت داشته‌اند. اصلی‌ترین بخش این فصل گزارشی است از فعالیت‌های مرکز اسلامی که در دوازده عنوان بیان شده‌است. ذیل هر کدام از سرفصل‌های اقدامات نیز خاطره‌ها و پیام‌هایی به بیان و قلم ایشان آمده‌است.

اما چرا «مسجد آبی»؟ وجه تسمیه آن چیست؟ به نظرم، با مروری گذرا به سرگذشت مسجد، مسمای اسم کتاب هم کشف می‌شود. البته خیلی تمایل داشتیم که در فصلی مجزا، مفصل از ابتدای ساخت این مسجد تا به حال را برایتان بنویسیم، اما چه کنم و چه کنیم که وقت کم است و حوصلهٔ زیاده‌گویی نیست. مهم‌تر از همه پرگویی و پرنویسی موجب دور شدن از اصل موضوع کتاب هم می‌شود. پس، به همان «کم گوی و گزیده گوی»، در این شرح ماوقع، از منی حقیر راضی باشید. کوشیده‌ام طوری تاریخ مسجد را بگویم که به فهم بهتر شما از خاطره‌های شهید بهشتی نیز کمک کند.^۱

ایرانیان مقیم آلمان، که عمدتاً تاجر، پزشک و دانشجو بودند، گرد هم می‌آمدند و جلسه‌های مذهبی برای خودشان داشتند. آیت‌الله بروجردی با توجه به اخباری که احیاناً از زبان تجار از هامبورگ به ایشان می‌رسید و نیز با شناختی که از آیت‌الله میرزا ابوالقاسم محمدی گیلانی داشتند، وی را در حدود سال ۱۳۳۰ ش (۱۹۵۱ م)، به نمایندگی از سوی خود به هامبورگ فرستادند. با ورود و حضور ایشان، در مدت کوتاهی جلسه‌ها و برنامه‌های مذهبی به صورتی پرنشاط و پررنگ‌تری تداوم یافت. پس از ایشان، سید تقی طباطبایی این مسیر را ادامه داد و جمعیت این جمع رو به فزونی یافت. بدین ترتیب، در سال ۱۳۳۲ ش، ضرورت ساخت مسجد مطرح شد. این طرح مهم، در قالب نامه‌ای، به سمع و نظر آیت‌الله بروجردی رسید. ایشان نیز ضمن موافقت، پیشاپیش مبلغ ده هزار تومان (معادل شش هزار مارک آن زمان) حواله کردند و شدند نخستین بانی مسجد. در ادامه نیز تأکید فرمودند: «مرغوب‌ترین زمین برای این کار خریداری گردد. این مسجد باید در "بهترین نقطه شهر"، که شایسته شأن مسلمانان و بیانگر همت والای آنان باشد، بنا شود.»^۲ ایشان همچنین اصرار ورزیدند که مخارج خرید زمین و ساخت مسجد باید از «پول پاک» باشد. به هیئت مدیرهٔ ساختمان مسجد نیز تأکید فرمودند: «پول‌هایی که حلال و

۱. آنچه از تاریخ مسجد در ادامه بیان می‌شود خلاصه‌ای است برگرفته از فصل نخست کتاب مسجد آبی آلمان (تاریخ مسجد امام علی مرکز اسلامی هامبورگ)، نوشتهٔ حمیدرضا ترابی.

2. broujerdi.ir

حرام در آن مخلوط شده است یا حتی پول های مشکوک را از کسی قبول نکنید.»^۱ دکتر بهشتی نیز با همین استدلال که «هر پولی لیاقت ندارد برای مسجد خرج شود»^۲، از پذیرفتن پول برخی از افراد برای هزینه های آب و برق مسجد خودداری می کرد. ایشان هنگامی که شاه در جریان سفر خود به هامبورگ سری به مسجد امام علی زد، پیشنهاد کمک مالی او را قبول نکرد و معتقد بود «پول شاه خونی است»^۳. به سبب همین رعایت احتیاط و پاکیزگی معنوی است که پس از گذشت ده ها سال، انبوه مؤمنان راستین همچون ماهی هایی می توانند در آب پاک این اقیانوس بی کران راه پیدا کنند و نفس بکشند.^۴

پس از موافقت ها و مشارکت های اولیه برای ساخت مسجد، آیت الله بروجردی، حجت الاسلام محقق لاهیجانی را به عنوان نماینده مرجعیت و امام مسجد، به هامبورگ اعزام کردند. با رسیدن ایشان به هامبورگ، اقدامات اولیه ساخت مسجد صورت گرفت. نخستین و مهم ترین امر، خرید زمین بود. خیلی از زمین ها به دلیل امر آیت الله بروجردی مبنی بر قرارگیری در «بهترین نقطه شهر»، از دستورکار خارج می شدند، تا این که همه ذهن ها به قطعه زمینی در خیابان شونه آوس زیش^۵، در همسایگی دریاچه زیبای استیلن^۶ معلق شد. این زمین مزیت هایی داشت: هم از دسترسی خوبی برخوردار بود و هم در بهترین و آبرومندانه ترین نقطه شهر واقع شده بود. مراتب به اطلاع آیت الله بروجردی رسید و ایشان موافقت خود را با پرداخت هزینه کامل زمین به مبلغ ۲۵۰ هزار مارک (معادل پانصد هزار تومان آن زمان) اعلام کردند.

۱. به نقل از آقای دکتر علی عماري.

۲. به نقل از آقای اکبر حاج کاظمیان.

۳. منظور دکتر بهشتی این بود که سرمایه شاه از درآمد نامشروع فروش نفت به دست آمده و به قیمت از میان برداشتن و کشتن خیلی از انسان ها میسر شده است.

۴. پیامبر اکرم (ص) فرموده اند: «المؤمن في المسجد كالمسك في الماء؛ مؤمن در مسجد مانند ماهی در آب است» (محمد برکات، فیض الاله، ص ۵۰).

سرانجام، در روز نهم مهر ۱۳۳۶ (برابر با اول اکتبر ۱۹۵۷)، زمین کنونی مسجد خریداری شد و به ثبت رسید تا با ساخته شدن آن، چشم‌های بینندگان نه به ظاهر و کالبد مسجد، بلکه به جان و درون مایه آن روشن و منور گردد. انگار مسجد باید همین جا ساخته می‌شد تا این‌گونه، زلالیت معنویت الهی در مقابل زرق و برق تمدن غربی را به رخ بکشاند و آبی شود بر آتش داغ غرب پرستان.

نوع معماری مسجد، با مشورت استاد حسین لرزاده^۱ کلید خورد. فقط مشکل این بود که طبق مقررات شهرداری هامبورگ، باید نمای بیرونی ساختمان‌ها با یکدیگر یکسان باشند، درحالی‌که نمای بیرونی مسجد امام علی به صورتی بدیع و به رنگ آبی طراحی شده بود و با نمای عمرانی شهر هامبورگ هماهنگی نداشت. با آن‌که این مشکل به نظر بزرگ می‌نمود، اما با پیگیری ایرانیان و کوشش برخی مسئولان آلمانی، این مسئله به صورت قانونی حل شد.

درنهایت نخستین کلنگ ساختمان مسجد، در روز شنبه، نیمه شعبان ۱۳۷۹ ق (برابر با ۲۳ بهمن ۱۳۳۸ ش و ۱۳ فوریه ۱۹۵۹ م) به دست آقای محقق بر زمین زده شد و مطبوعات آلمانی گزارش‌های تصویری و فیلم خود را در روزنامه‌ها و شبکه‌های تلویزیونی‌شان بازتاب دادند.

پس از فوت آیت‌الله بروجردی، آقای محقق حدود دو سالی در برابر مشکلات پیش آمده صبر و مقاومت کردند. سپس تصمیم گرفتند که به ایران بازگردند، به امید این‌که گشایشی حاصل شود و با دست پر به آلمان بازگردند و یا نیروی تازه‌نفسی جای ایشان را پر کند و مسئولیت ادامه فعالیت‌ها را بر دوش بگیرد. ایشان نهایتاً در دی ۱۳۴۲، پس از هشت سال فعالیت درخشان، تصمیم خود را عملی کردند. با بازگشت ایشان به ایران، روند کار ساختمان مسجد به‌طور کامل متوقف گردید.

۱. استاد معمار، حسین لرزاده، تجربه‌های بسیاری در احداث مساجد و بناهای اسلامی داشت. وی طراح، مجری، مرمت‌کار و سازنده بیش از ۸۴۰ مسجد و بنای اسلامی و معنوی است، از جمله صحن حضرت اباعبدالله‌الحسین در کربلا، مسجد اعظم قم، شبستان و محراب مسجد سهسالار تهران (مدرسه عالی آیت‌الله شهید مطهری)، آرامگاه فردوسی در مشهد، سردر دارالفنون و جز این‌ها.

هیئت ساختمانی مسجد به بانک‌های آلمانی بدهکار شد. فشارهای آن‌ها به جایی رسید که نزدیک بود زمین مسجد را به حراج بگذارند. علاوه بر این، روند کند اجرای ساخت مسجد و ناتمام ماندن ساختمان آن موجبات نارضایتی و گلایه‌های شهرداری هامبورگ را هم فراهم کرده بود. همین امر سوژه روزنامه‌ها شد. پس از حدود چهار سال از کلنگ‌زنی مسجد که روزنامه‌ها آن موقع در مورد آن مطالبی با تیترهای «مشرق زمین در کنار آلستر» یا «منظره آلستر با مسجد» منتشر می‌کردند، حال مقاله می‌نویسند با تیتر «مسجد متروکه»!

اما این وضعیت خیلی دوام نیاورد. خیلی زود، مردم ایران نگذاشتند که مسجد مایه آبروریزی و لکه ننگ برای مسلمانان شود. محمد خسروشاهی، یکی از بازرگانان ایرانی، توانست نظر مثبت نمایندگان مردم و اتاق بازرگانی تهران را جلب کند و مشارکت مردم در ساخت مسجد را فعال کند. مردم می‌توانستند با پرداخت یک ریال اضافی آن را به مصرف قند و شکر وارداتی، در ساخت مسجد هامبورگ کمک کنند. بدین ترتیب، این چهارصد هزار مارک به حساب مسجد واریز گردید و تقریباً همه بدهی‌های مسجد و بانک‌ها و شرکت‌های مربوطه تصفیه و دوباره ساخت‌وساز مسجد از سر گرفته شد. خوشبختانه قطره قطره یک‌ریالی‌های مردم وانگهی دریای مسجد امام علی شد.

مشکل بزرگ‌تر از پول، نبود امام بود. مسجد حدود دو سالی بدون امام و عالم دینی، کج‌دار و مریز سیر کرد. فعالیت‌ها حداقلی شده بود و ساخت مسجد به کندی هرچه تمام‌تر پیش می‌رفت. بنابراین، در آبان ۱۳۴۳، هیئت ساختمانی مسجد نامه‌ای به این منظور تنظیم کردند و برای آیت الله میلانی فرستادند.

آیت الله میلانی نظر قطعی و حتمی‌شان برای این سمت، دکتر سید محمد حسینی بهشتی بود، کسی که از لحاظ علوم دینی متبحر و سرشناس است، از انقلابیان طراز است، به چند زبان خارجی (انگلیسی، فرانسه و عربی) مسلط است و حتماً و قطعاً قدرت فراگیری زبان آلمانی را هم در کمترین بازه زمانی دارد. سرانجام دکتر بهشتی با تقاضای آیت الله میلانی و اصرار آیت الله شیخ مرتضی حائری و استاد

محمدتقی فلسفی، مسئولیت سنگین مسجد هامبورگ را پذیرفت. سپس آیت الله میلانی در دوم فروردین ۱۳۴۴ ش، یعنی یک ماه پیش از حضور دکتر بهشتی، نامه‌ای به هیئت ساختمانی مسجد فرستادند و نوید حضور ایشان را دادند.

مسجد امام علی، با حضور دکتر بهشتی، آوازه‌اش در آلمان و اروپا پیچید. او ابتدا ساخت مسجد را تکمیل کرد و سپس به آموزه‌های اخلاقی و انسان‌سازی پرداخت، پروژه‌ای که خود ایشان آن را «سهل ممتنع» می‌دانستند. او با تسریع روند انسان‌سازی و ترویج اسلام ناب محمدی و تقبیح خرافات و بی‌بندوباری‌ها، مسجد امام علی را در دل اروپا، همچون نگین فیروزه‌ای پرفروغی کرد که نور آن هنوز که هنوز است، فطرت پاک هر انسانی را روشنایی می‌بخشد.

اروپایی‌ها و آلمانی‌نشین‌ها مسجد امام علی را به دلیل معماری آبی‌رنگش، مسجد آبی نامیده‌اند، اما این معتقدم که آن جمع کوچک مسلمان، که اول از همه آرزوی مسجدی داشتند، و بعد به فکر کمک مالی عالم فرزانه آیت الله بروجردی برای ساخت مسجد و بعدتر همه کوشش‌های درویشی که هر کسی برای ترویج تفکر اسلامی کشیدند و می‌کشند همچون رودهای آبی هستند که در اقیانوس آبی مسجد امام علی جمع شده‌اند و آن را به مرکز هدایتی تبدیل کرده‌است که آثار و برکات آن تا قیام قیامت، بر همه مسلمانان جهان جاری و ساری است.

امیدوارم مسجد آبی کمکی باشد برای حرکت و جهشی در جهت بهشتی شدن مسجدها و تشکل‌های مسجدی و الهی‌مان....

منتظر انتقادهای و پیشنهادهای شما برای هر چه بهتر و غنی‌تر شدن این اثر هستم.

ارادتمند شما

محسن ذوالفقاری

تیر ۱۴۰۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ خَيْرٌ خَلَقْتَنِي مَخْرُوجًا
 الطَّاهِرِينَ وَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَىٰ أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ مِنَ الْآنَ إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ
 و بعد بجانب وسط رفته الاسلام آنرا شیخ محمد محقق ذات افاضت
 از جانب حجر مجاز و ماورن پشند در تصدیر امور حسبه که در زمان غیبت
 باذن فقیه است و در اخذ وجه شرعی از قبیل زکوات و مجهول المالک
 وسط لم میزد و غیره و صرف آنها در موارد مقرر و كذلك مجاز و ماورن
 در اخذ لهم مبارک است علیه الصلوة و السلام که بمقدار احتیاج صرف
 امور که موجب تقویت اسلام است مانند در کارزار در پشند ارسال لازم
 کرد اینجا شب برار ادانه و اقامه حور که در آن وقت و الله رها بر احتیاط
 در خطبه مورد خواهد نمود و المراد ان لایف نه من صالح دعواته کلا این
 انتم نعم و اسلام علیه و علی انوارنا المؤمنین و رحمة الله وبرکاته
 مورخه دهم نور ربیع الثانی ۱۳۷۵ هـ ص ۱۳۷
 اثر و عزم بر

Morgenland am Ufer der Alster

Minarett wachen bei der Schönen Aussicht — Grundsteinlegung durch Imam Mohagheht

Inmitten einer leicht verdunsteten Landschaft, nur wenige Meter von der stäbischen Alster entfernt, erblickt am Sonnabend früh die Geburtstunde eines Firdaus Morgenlandes. Unter einem Baldachin und kalten Blumen wurde der Grundstein für eine große

Einen neuen Klang, doch seine Farbe wird die Alsterlandschaft bekanneter. Wenn man in einschüchtl. Jahren vom Wasser und von Harzeibische händchen blickt, dann werden an der Schönen Aussicht die 19 Meter hohen Minarett Freundschaft über Baum und Bäume hinwegdrücken.

Schon lange war man sich in der großen deutschen Köhnen, die vor allem Kaufleute und Studenten vereint, darüber klar, daß ein derartiges Großstadt angemessener Ort der Verehrung für die islamisch-orientierten Glaubensgemeinschaft aller auch viele Deutsche angezogen geschaffen werden müßte. Daß man diesem besonders schickigen Baugrund finden konnte, war nicht einfach. Und für die Architekturen Islamismus und Europa sowie ihres engen Mitschreiber, dem iranischen Architekten Faruk Zargaran, wird es man nicht leicht sein, diesen ungewohnten Bau fertigzustellen. Doch heißt man, nach dem Baubeginn in etwa fünf Monaten die kostbare Moschee in etwas über einem Jahr beenden zu können.

Aus mehreren Entwürfen hat man in Teheran die Pläne ausgewählt. Kein

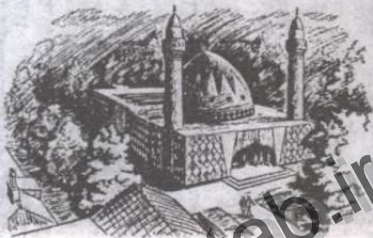
gewährt wurden. Dieser wird von iranischen Kaufleuten finanziert.

„Wir haben die Erde“, so fuhr er fort, „inmitten eines großen Völkern zu leben, die das iranische Volk und seine Religion, die Islam, so lieb, daß wir uns nie in unserem eigenen Land fühlen.“

Die Anwesenheit von Staatsminister Dr. Neumann und Reichsminister Kurt Bismarck bei der Feierstunde unterstrichen das Interesse, das Hamburg diesem Bau entgegenbringt.

300 Gläubige wand der runde zentrale Kuppelraum fassen, noch einmal 200 der zugewandte Giebelabsatz. 17 Meter hoch soll die Kuppel werden, die auch in fünfzig Metern ausgelegt werden wird.

An beiden Seiten der Moschee farschisch, geschichtl. Gebetsplätze werden die 18 Meter hohen Minarett stehen, Symbole für die Gebetsstunde, von denen im Osten die Gebetsrunder die Stunden der Verehrung ausstrahlen. G. G.

So wird die neue Moschee aussehen. Zeichnung: Ortmann

Der Imam der islamisch-schibischen Glaubensgemeinschaft in Hamburg, Mohammed Mohagheht, bei der Grundsteinlegung. Foto: Christ-Press

گزارش روزنامه ولت آم زرننگ و ترجمه آن

Hamburg heute

Alsterblick auf Moschee

Grundsteinlegung der Schönen Aussicht

Auf einem verdunsteten Sommerabend war die Schöne Aussicht von der Alster aus ein ungewöhnlich lebendiges Bild. Die Minarett wachen bei der Schönen Aussicht, die im Jahre 1960 erbaut werden soll, ist ein Zeichen für die Freundschaft zwischen Hamburg und Teheran. Die Grundsteinlegung wurde am Sonnabend durch den Imam der islamisch-schibischen Glaubensgemeinschaft in Hamburg, Mohammed Mohagheht, durchgeführt.

Die Grundsteinlegung wurde am Sonnabend durch den Imam der islamisch-schibischen Glaubensgemeinschaft in Hamburg, Mohammed Mohagheht, durchgeführt. Die Moschee wird in Teheran entworfen und in Hamburg erbaut werden. Die Grundsteinlegung wurde am Sonnabend durch den Imam der islamisch-schibischen Glaubensgemeinschaft in Hamburg, Mohammed Mohagheht, durchgeführt.

Bei der Grundsteinlegung...

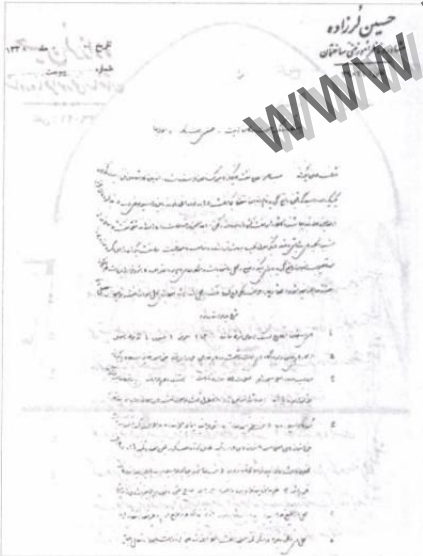

تصویر پایان کار اسکلت ساختمان مسجد

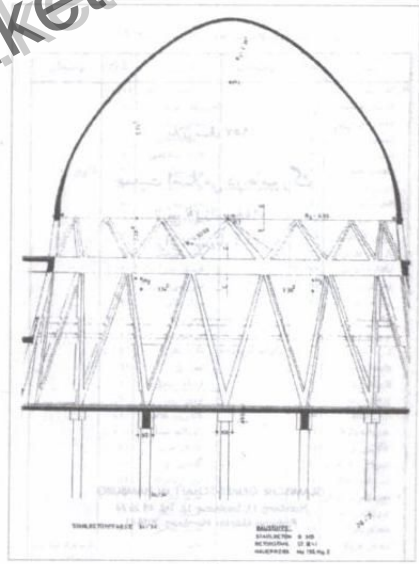
گزارش روزنامه هامبورگر اشو مورخ ۱۵ فوریه ۱۹۶۰ در مورد نصب سنگ بنای مسجد

مراسم نصب سنگ بنای مسجد

نامہ آقای لرزادہ بہ مرحوم آیت الله بروجردی و پیشنہاد اصلاحی اودر مورد نقشہ مسجد

نقشہ نہایی ساختمان شبستان و گنبد مسجد

